

**Środki przymusu
bezpośredniego
stanowiące indywidualne
wyposażenie
policjanta pionu prewencji**

kom. Arkadiusz Arseniuk
asp. szt. Krzysztof Głowacki
Zakład Wyszkołenia Specjalnego

Środki przymusu bezpośredniego stanowiące indywidualne wyposażenie policjanta pionu prewencji

Katowice 2018

Nadzór merytoryczny:
mł. insp. Tomasz Stechnij

Redakcja, korekta, skład:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2018. Pewne prawa zastrzeżone.

Zaktualizowano treść publikacji według stanu prawnego z listopada 2025 r.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.

Publikacja dostępna jest na licencji:

Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych
3.0 Polska (CC-BY-NC-ND) 3.0. Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/legalcode>

Spis treści

Wstęp	4
1. Podstawowe pojęcia	5
2. Podstawy prawne i faktyczne	12
3. Zasady użycia środków przymusu bezpośredniego	13
4. Czynności policjanta przed użyciem środków przymusu bezpośredniego	15
5. Przypadki użycia lub wykorzystania wybranych środków przymusu bezpośredniego	17
5.1. Siła fizyczna w postaci technik transportowych, obrony, ataku i obezwładniających	18
5.2. Kajdanki zakładane na ręce	22
5.3. Pałka służbowa wielofunkcyjna typu „tonfa”	25
5.4. Ręczny miotacz substancji obezwładniających	27
6. Czynności policjanta po użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego	31
7. Zakazy podmiotowe i przedmiotowe użycia lub wykorzystania wybranych środków przymusu bezpośredniego	33
8. Dokumentowanie czynności po użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego	35
9. Przykładowe wzory dokumentacji sporządzanej po skutkowym użyciu środków przymusu bezpośredniego	38
Literatura	42

Niniejsza publikacja została przygotowana i jest skierowana przede wszystkim do policjantów pionu prewencji wykonujących bieżące zadania w służbie patrolowej. Dotyczy ona zagadnień stosowania środków przymusu bezpośredniego będących na indywidualnym wyposażeniu policjanta, a ponadto są to środki najczęściej stosowane podczas pełnienia służby. W związku z powyższym ujęto tu m.in. zasady i przypadki stosowania siły fizycznej występującej w postaci technik transportowych, obrony, ataku i obezwładniających, pałki służbowej wielofunkcyjnej typu „tonfa”, kajdanek zakładanych na ręce oraz chemicznych środków substancji obezwładniających w postaci ręcznego miotacza gazu i pieprzu.

Prawidłowe stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariusza Policji jest dla niego czynnością wyjątkowo ważną, ponieważ w przypadku przekroczenia tego uprawnienia może bezpośrednio narazić się na odpowiedzialność dyscyplinarną, karną oraz cywilną.

Opracowanie to ma stanowić dodatkową pomoc w opanowaniu oraz bieżącym utrwalaniu wiedzy i umiejętności z zakresu użycia i wykorzystania podstawowych środków przymusu bezpośredniego dla słuchaczy szkoleń zawodowych podstawowych, jak również policjantów z długoletnim stażem.

Rozdział 1.

Podstawowe pojęcia

Użycie środka przymusu bezpośredniego – należy przez to rozumieć zastosowanie środka przymusu bezpośredniego wobec osoby¹.

Wykorzystanie środka przymusu bezpośredniego – należy przez to rozumieć zastosowanie środka przymusu bezpośredniego wobec zwierzęcia albo zastosowanie go w celu zatrzymania, zablokowania lub unieruchomienia pojazdu lub pokonania przeszkody, a w przypadku bezzałogowego statku powietrznego – jego zniszczenia albo unieruchomienia albo przejęcia kontroli nad jego lotem².

Zamach – w znaczeniu prawnym to działanie lub zaniechanie człowieka godzące w dobro pozostające pod ochroną przepisów prawa, niekoniecznie pod ochroną prawa karnego. Zatem zamach polega z reguły na działaniu, może jednak posiadać postać zaniechania, jeżeli na określonym podmiocie ciążył prawny obowiązek określonego działania – np. nieudzielenie pomocy tonącemu w morzu przez ratownika wodnego, niepodanie przez lekarza leku, którego brak powoduje śmierć pacjenta³.

Bezpośredni zamach – to działanie lub zaniechanie człowieka godzące bezpośrednio w dobro chronione przepisami prawa, jeżeli jest realizacją przestępnego zamiaru w sytuacji, gdy do osiągnięcia celu pozostał już tylko ostatni etap tego zamiaru, np. gdy w celu zabicia osoby pozostało tylko nacisnąć spust wycelowanego w nią pistoletu, zadać osobie uderzenie podniesionym w ręce nożem, włączyć detonator,

¹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 4 pkt 6.

² Tamże, art. 4 pkt 9.

³ W znaczeniu słownikowym pojęcie zamachu ma węższy zakres znaczeniowy niż w znaczeniu prawnym. Na gruncie prawnym istotę tego pojęcia najtrafniej wskazują komentarze do art. 25 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.

aby spowodować wybuch bomby umieszczonej w jadącym samochodzie. Zgodnie z komentarzem do art. 25 k.k., zamach jest bezpośredni nie tylko wtedy, gdy jego sprawca już go realizuje, lecz także wtedy, gdy obiektywna ocena sytuacji prowadzi do niewątpliwego wniosku, że sprawca niezwłocznie przystąpi do ataku na dobro chronione prawem⁴.

Bezprawny zamach – czyli sprzeczny z obowiązującym prawem⁵.

Czynności zmierzające bezpośrednio do bezpośredniego, bezprawnego zamachu – działanie lub zaniechanie człowieka będące realizacją przestępnego zamiaru, które następuje podczas etapów bezpośrednio poprzedzających ostatni etap realizacji tego zamiaru, a z okoliczności takiego zachowania nie można ustalić w sposób jednoznaczny i oczywisty, w którym momencie sprawca przystąpi do realizacji ostatniego etapu przestępnego zamiaru. Jako przykłady takich zachowań można podać takie sytuacje, jak: dobywanie broni (szczególnie maszynowej) zza pasa i kierowanie jej w stronę osoby, kiedy nie można ustalić, czy broń jest przygotowana do strzału i czy osoba potrafi skutecznie strzelać bez celowania; oddalanie się osoby od zamieszkałego budynku, pod który podłożyła ładunek wybuchowy, a z okoliczności nie można ustalić, kiedy i w jaki sposób go zdetonuje; zbliżanie się osoby z podniesioną ręką ze strzykawką mającą igłę, gdy możliwe jest rzucenie i wbicie igły w celu zakażenia innej osoby wirusem HIV⁶.

⁴ L. Dyduch, Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów, s. 9.

⁵ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. I.

⁶ L. Dyduch, dz. cyt., s. 9-10.

Przymus bezpośredni – presja wywierana bezpośrednio na osobę (wywoływanie bólu fizycznego i dyskomfortu psychicznego) w celu spowodowania jej zachowania lub działania wbrew swojej woli (np. zgodnie z prawnym poleceniem)⁷.

Bierny opór – to fizyczne przeciwstawienie się wykonaniu prawnego żądania funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, niebędące stosowaniem przemocy lub groźby przemocy, uniemożliwiające lub utrudniające mu wykonanie prawnych czynności służbowych albo wymuszające wykonanie takich czynności, np.: położenie się osoby na podłodze mieszkania, aby uniemożliwić otwarcie drzwi i niereagowanie na polecenia ich odblokowania, chwycenie się słupa, barierki i nie reagowanie na polecenia przejścia we wskazane miejsce⁸.

Czynny opór – to zmuszanie funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej poprzez zastosowanie przemocy lub groźby bezprawnej⁹, np. przytrzymywanie lub szarpanie za mundur, popychanie, blokowanie ciałem przejścia.

Agresja – napastliwe, brutalne zachowanie się wobec kogoś lub czegoś, także silnie negatywne emocje, np. nienawiść, gniew, wywołujące takie zachowania¹⁰.

Autoagresja – to działanie lub wiele działań mających na celu spowodowanie psychicznej albo fizycznej szkody. Jest to zaburzenie instynktu samozachowawczego, które wyraża się tendencją do samookaleczeń, samouszkodzeń (uszkodzanie ciała)

⁷ Tamże, s. 12.

⁸ M. Goettel, *Uprawnienia policjanta-stosowanie środków przymusu bezpośredniego*, s. 14.

⁹ M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne – część ogólna i szczególna*, s. 477.

¹⁰ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. I.

zagrożających zdrowiu, a nawet życiu. Osoba z różnych przyczyn atakuje samą siebie, powodując u siebie fizyczne obrażenia¹¹.

Osoba zatrzymana (zatrzymany) – to osoba, w stosunku do której zastosowano prawny środek zapobiegawczy w postaci zatrzymania. Środek ten polega na krótkotrwałym pozbawieniu w majestacie prawa, przez ustawowo uprawniony organ, wolności i innych praw obywatelskich oraz ograniczeniu niektórych praw i swobód, m.in. swobody przemieszczania się, porozumiewania się z innymi osobami (z wyjątkiem prawa do kontaktu i rozmowy z adwokatem lub radcą prawnym), przyjmowania i przekazywania przedmiotów. Jest stosowany w celu zapewnienia właściwej realizacji zadań postępowania karnego, karnego wykonawczego, administracyjnego oraz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego¹².

Osoba tymczasowo aresztowana – to osoba, wobec której sąd wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu¹³.

Osoba odbywająca karę pozbawienia wolności – to osoba odbywająca karę w zakładzie karnym na podstawie prawomocnego wyroku sądu¹⁴.

Nieletni – w rozumieniu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jest to osoba:

- która ukończyła 10 lat i nie jest pełnoletnia – w zakresie postępowania w sprawach o demoralizację,
- która ukończyła 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat – w zakresie postępowania w sprawach o czyny karalne,

¹¹ E. Sawaściuk, *Autoagresja*, Niebieska Linia 2003, nr 2.

¹² L. Dyduch, dz. cyt., s. 11.

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, art. 250.

¹⁴ L. Dyduch, *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, s. 74.

- osoba w zakresie wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego, względem której środki zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez tą osobę 21 lat, chyba że niniejsza ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z dnia 9 czerwca 2022 r. – **stanowi inaczej**¹⁵.

Niebezpieczny przedmiot – to przedmiot, który ze względu na swój kształt, wymiary, masę, tnącą powierzchnię, ostre zakończenie albo zawarty w nim materiał wybuchowy lub łatwopalny zwyczajnie użyty może spowodować śmierć, ciężkie uszkodzenie ciała, ciężki rozstrój zdrowia, np. broń biała, nóż sprężynowy, siekiera, łom, ale również silny i agresywny pies oraz samochód usiłujący potrącić policjanta. To również każdy inny przedmiot, który użyty niezgodnie z przeznaczeniem lub w sposób niedozwolony może spowodować skutki, jak użycie wobec osoby broni palnej, noża itp.¹⁶

Doprowadzenie – należy przez to rozumieć czynności podejmowane w celu przemieszczenia:

- a) osoby zatrzymanej, ujętej lub przymusowo doprowadzanej do właściwych organów lub instytucji w trybie i w przypadkach określonych w przepisach odrębnych,
- b) cudzoziemca pobranego ze strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia,
- c) cudzoziemca do granicy Rzeczypospolitej Polskiej albo od tej granicy do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje wydany, lub państwa, w którym następuje przekazanie tego cudzoziemca do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na podstawie decyzji właściwego organu,
- d) cudzoziemca, któremu odmówiono wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w przypadku gdy z wnioskiem o zapewnienie doprowadzenia tego cudzoziemca wystąpił przewoźnik¹⁷.

¹⁵ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z dnia 9 czerwca 2022 r., art. 1.

¹⁶ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, s. 497.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 4 pkt 2.

Konwój – należy przez to rozumieć przemieszczanie osób lub mienia, w tym:

- a) osób pobranych z zakładu karnego, aresztu śledczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub policyjnej izby dziecka,
 - b) osób skazanych lub tymczasowo aresztowanych przekazywanych na podstawie umów międzynarodowych,
 - c) wartości pieniężnych lub innych przedmiotów wartościowych,
 - d) broni, amunicji, materiałów lub środków niebezpiecznych, w tym materiałów wybuchowych, chemicznych lub radioaktywnych,
 - e) uzbrojenia, urządzeń i sprzętu wojskowego,
 - f) środków odurzających lub substancji psychotropowych,
 - g) dokumentów lub materiałów zawierających informacje niejawne,
- oraz zespół czynności realizowanych w związku z tym przemieszczaniem przez uprawnionego do używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej¹⁸.

Obezwładnienie – należy przez to rozumieć pozbawienie swobody ruchów lub spowodowanie odwracalnej, krótkotrwałej dysfunkcji kończyn lub zmysłów w celu wyeliminowania zagrożenia ze strony osoby lub zwierzęcia lub przełamania oporu osoby niepodporządkowującej się poleceniom wydawanym na podstawie prawa¹⁹.

Ważne obiekty, urządzenia lub obszary – należy przez to rozumieć podlegające ochronie:

- a) obiekty, urządzenia lub obszary:

¹⁸ Tamże, art. 4 pkt 3.

¹⁹ Tamże, art. 4 pkt 4.

- istotne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, nienaruszalności granicy państwowej, bezpieczeństwa ruchu kolejowego, gospodarki lub kultury narodowej,
 - centralnych organów państwowych, wymiaru sprawiedliwości, Krajowej Administracji Skarbowej, przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych albo organizacji międzynarodowych,
 - podlegające ochronie na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa lub ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia,
 - podlegające ochronie na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej,
- b) obiekty ujęte w jednolitym wykazie obiektów, instalacji, urzędzeń i usług wchodzących w skład infrastruktury krytycznej, sporządzonym na podstawie art. 5b ust. 7 pkt 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, oraz wchodzące w ich skład i powiązane z nimi systemy²⁰.

Porządek publiczny – „stan faktyczny wewnątrz państwa, regulowany normami prawnymi i pozaprawnymi (...), których przestrzeganie umożliwia normalne współżycie jednostek w organizacji państwowej”²¹.

Bezpieczeństwo publiczne – ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie i mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego²².

²⁰ Tamże, art. 4 pkt 8.

²¹ J. Zaborowski, *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, s. 129.

²² *Leksykon policyjny*, red. W. Pływaczewski, G. Kędzierska, s. 32.

Rozdział 2.

Podstawy prawne i faktyczne

Podstawą **prawną** użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego jest **art. 16** ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. – w przypadkach określonych w **art. 11** oraz **art. 12 ust. 1 pkt 1-13 i 17-20** w zakresie rodzajów środków przymusu bezpośredniego na podstawie ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

W odniesieniu do **nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka**, podstawą **prawną** użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego jest **art. 16a** w związku z **art. 11 pkt 1-3, 8 i 10-14** ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Podstawą **faktyczną** użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego są rzeczywiste zdarzenia lub sytuacje, które powodują naruszanie porządku prawnego oraz zasad współżycia społecznego przez człowieka, tym samym zawierając znamiona (cechy) sytuacji określonych w przypadkach użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego. Są to działania lub zaniechania zagrażające życiu bądź zdrowiu ludzi, mieniu oraz godności i czci człowieka. Przy czym zdarzenia te albo już wystąpiły albo istnieje duże prawdopodobieństwo ich wystąpienia. Podstawę faktyczną użycia środków przymusu bezpośredniego stanowią mogą również sytuacje, kiedy osoba nie podporządkuje się poleceniom policjanta do zachowania zgodnego z prawem.

Rozdział 3.

Zasady użycia środków przymusu bezpośredniego

Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje:

- w sposób **niezbędny do osiągnięcia celów** tego użycia lub wykorzystania;
- **proporcjonalnie do stopnia zagrożenia**, wybierając środek o możliwie jak **najmniejszej dolegliwości**;
- w sposób wyrządzający możliwie **najmniejszą szkodę**.

Od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego należy odstąpić, gdy **cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty**.

Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je z zachowaniem **szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości**, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby.

W przypadku gdy uzasadniają to okoliczności zdarzenia, policjant może użyć jednocześnie **więcej niż jednego** środka przymusu bezpośredniego lub wykorzystać jednocześnie **więcej niż jeden** taki środek (...) ²³.

Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, wskazuje się na trzy aspekty zasady proporcjonalności: po pierwsze wynika z niej obowiązek stwierdzenia, czy w danej sytuacji zachodzi konieczność ingerencji w prawa lub wolności, po drugie zastosowany środek powinien dążyć do spełnienia zamierzonych przez ustawodawcę celów, wreszcie po trzecie – należy wybrać środki najmniej uciążliwe, lecz wystarczające, aby cele te spełnić (...). Oznacza to, że w przypadku każdorazowego

²³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 8.

zastosowania środka przymusu bezpośredniego funkcjonariusz publiczny ma obowiązek stwierdzenia, w świetle towarzyszących okoliczności, czy użycie środka jest niezbędne do osiągnięcia celów, tj. ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz czy określony środek jest proporcjonalny do zaistniałego zagrożenia, a także wybrać taki sposób wykonania środka, który spowoduje najmniejszą dolegliwość²⁴.

²⁴ *Użycie broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego. Aspekty prawne*, red. R. Netczuk, s. 276-277.

Rozdział 4.

Czynności policjanta przed użyciem środków przymusu bezpośredniego

Policjant może użyć środków przymusu bezpośredniego po:

- **uprzednim bezskutecznym wezwaniu** osoby do zachowania się zgodnego z prawem [np. „Przestań niszczyć...!”, „Odrzuć ten...!”, „Przestań go uderzać...!”, „Zatrzymaj się!”, itp.]
oraz
- **po uprzedzeniu** jej o zamiarze użycia tych środków²⁵ [np. „Jeżeli nie przestaniesz niszczyć... to użyję wobec Ciebie środków przymusu bezpośredniego!”, „Jeżeli nie zaprzestaniesz go uderzać to użyję wobec Ciebie środków przymusu bezpośredniego!”, itp.].

W praktyce takie wezwanie i uprzedzenie powinno mieć charakter **okrzyku**, aby osoba, do której jest kierowane, mogła je usłyszeć, zrozumieć i ewentualnie dostosować swoje zachowanie do żądanego. Forma okrzyku może również oddziaływać psychologicznie na osobę, do której jest kierowany oraz może posiadać znaczenie dowodowe, gdyż osoby przebywające w pobliżu miejsca zdarzenia mogą potwierdzić jako świadkowie, że policjant zastosował procedurę przed użyciem tych środków w sposób pozwalający usłyszeć polecenie i dał osobie szansę na zmianę zachowania na prawnie pożądane.

Policjant nie stosuje wezwania do zachowania się zgodnego z prawem oraz uprzedzenia o zamiarze użycia środków przymusu bezpośredniego w przypadku, gdy:

²⁵ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 34 ust. 1.

- **występuje bezpośrednie zagrożenie** życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby lub
- **zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem** dla dobra chronionego prawem, a środków przymusu bezpośredniego używa się prewencyjnie²⁶.

²⁶ Tamże, art. 34 ust. 2.

Rozdział 5.

Przypadki użycia lub wykorzystania wybranych środków przymusu bezpośredniego

Policjant zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej może użyć lub wykorzystać środki przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 12) pokonania biernego oporu;
- 13) pokonania czynnego oporu;
- 14) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji;

15) zniszczenia albo unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego albo przejęcia kontroli nad jego lotem, w przypadkach, o których mowa w art. 156ze ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze²⁷.

5.1. Siła fizyczna w postaci technik transportowych, obrony, ataku i obezwładniających

Siły fizycznej policjant może użyć lub wykorzystać ją w przypadkach:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez policjanta poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;
- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 12) pokonania biernego oporu;
- 13) pokonania czynnego oporu;
- 14) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji²⁸.

²⁷ Tamże, art. 11.

²⁸ Tamże, art. 14 ust.1.

Zgodnie z art. 12 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej siła fizyczna występuje w postaci technik:

- **transportowych,**
- **obrony,**
- **ataku,**
- **obezwładnienia.**

Techniki **transportowe** umożliwiają transportowanie osób, zabezpieczając jednocześnie policjanta przed niespodziewanym atakiem z ich strony. Stosując techniki transportowe oddziałuje się głównie poprzez zastosowanie chwytu (dźwigni) i wywołanie bólu na stawy kończyn górnych, tj. barkowy, łokciowy, nadgarstkowy. Z uwagi na powyższe chwytów transportowych możemy podzielić na:

1. chwytów, w których stosuje się dźwignię na rękę prostą;
2. chwytów, w których stosuje się dźwignię na rękę ugiętą, polegającą na wykręceniu ręki w stawach;
3. chwytów, w których wykorzystuje się inne sposoby umożliwiające prowadzenie osoby, mniej dla niej wygodne.

W trakcie stosowania technik transportowych należy wywierać równomierny nacisk dźwigniowy na stawy kończyn, gdyż przy silnym lub raptownym nacisku, zwłaszcza gdy wykonujący ją funkcjonariusz ma przewagę fizyczną, łatwo można uszkodzić rękę osobie prowadzonej. Natomiast przy zbyt słabym nacisku osoba może ugiąć rękę, wyprostować i uwolnić się z uchwytu. Przy dobrym opanowaniu chwytów transportowych wystarczy łagodnie, w sposób ciągły dociskać wykonaną dźwignię, aby spokojnie doprowadzić osobę transportowaną do odpowiedniego miejsca. Istotnym elementem, koniecznym do uzyskania końcowego rezultatu jest zaskoczenie osoby, wobec której mamy zamiar zastosować dany chwyt transportowy. Chwycenie osoby za kończynę powinno być szybkie i skuteczne. Powinna ona od razu odczuwać pewien ból w stawie, aby nie zdążyła podjąć działań obronnych. Zamiaru uchwycenia osoby za rękę nie należy przedwcześnie zdradzać, jednocześnie należy dobrać taką technikę, aby jej zastosowanie przyniosło pożądane rezultaty, było adekwatne

do możliwości funkcjonariusza oraz uwzględniało potencjalne umiejętności obronne osoby, jej sprawność, budowę anatomiczną²⁹.

Techniki **obrony** polegają na stosowaniu przez policjantów technik samoobrony polegających na ochronie przed atakiem napastnika szczególnie z użyciem niebezpiecznych przedmiotów, takich jak np.: nóż, pałka, kij, pręt metalowy, butelka, siekiera itp. O skuteczności technik samoobrony decydują takie elementy jak stopień opanowania umiejętności technicznych, automatyzm ruchów, sprawność fizyczna, znajomość obowiązujących przepisów, wyposażenie techniczne i praktyczne umiejętności posługiwania się nimi³⁰. W zasadzie napastnik najczęściej uderza z bliska, aby dosięgnąć celu ataku szybko i skutecznie. Usiłuje trafić funkcjonariusza głównie w głowę, szyję, bark lub tułów. Dlatego też, aby uniknąć przykrych konsekwencji zdarzeń z udziałem napastnika uzbrojonego w nóż lub podobny przedmiot (...) należy położyć duży nacisk na takie elementy jak:

- zachowanie bezpiecznej odległości;
- przyjęcie właściwej postawy;
- dobranie techniki obrony do ataku;
- aktywowanie miejsc wrażliwych w czasie obrony;
- niedopuszczenie do bezpośredniego kontaktu niebezpiecznego przedmiotu z miejscami wrażliwymi na jego atak³¹.

W literaturze przedmiotu można wyróżnić różne techniki samoobrony, między innymi są to techniki obrony przed atakiem z użyciem niebezpiecznego przedmiotu z góry, z boku, na odlew czy obrony przed pchnięciem lub przed przystawieniem noża do szyi.

²⁹ P. Chmielewski, M. Szatan, *Chwyty transportowe*, s. 5.

³⁰ A. Olszówka, B. Głowacki, M. Skucha, *Techniki obrony przed atakiem pałką*, s. 7.

³¹ Olszówka Andrzej, Głowacki Bartosz, Skucha Mariusz: *Techniki obrony przed atakiem nożem*, s. 5-6.

Techniki **ataku** polegają przede wszystkim na zadawaniu przez policjanta uderzeń polegających na zadawaniu ciosów lub kopnięć w różne części ciała przeciwnika. Do technik tych możemy zaliczyć m.in. *ciosy zadawane rękami, tj. ciosy proste, sierpowe, z dołu czy obrony przed ciosami oraz kopnięcia zadawane nogami, tj. proste – frontalne, po łuku – okrężne, proste kolanem, okrężne kolanem czy obrona przed kopnięciem*. Opanowanie umiejętności swobodnego wykorzystania ciosów i kopnięć daje policjantowi poczucie wiary we własne siły co wpływa na opanowanie własnych emocji podczas działania i jednocześnie pozwala skutecznie przeprowadzić interwencję³². Należy tu również zaznaczyć, że zgodnie z art. 14 ust. 2 Ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej używając siły fizycznej lub wykorzystując siłę fizyczną, **nie zadaje się uderzeń**, chyba że policjant działa w celu **odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie lub przeciwdziałania ucieczce**.

Techniki **obezwładnienia** za pomocą stosowania siły fizycznej polegają na pozbawieniu osoby swobody ruchów, powodując jej krótkotrwale unieruchomienie. W tym zakresie policjant może stosować chwytty oraz dźwignie, które zostały już wymienione przy omawianiu tematu dotyczącego stosowania technik transportowych.

Zgodnie z art. 16a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w związku z art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej siły fizycznej w postaci technik **transportowych, obrony, ataku oraz obezwładnienia** policjant może również użyć wobec **nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka**.

³² P. Chmielewski, J. Sikora, M. Szatan, *Ciosy i kopnięcia w samoobronie*, s. 3.

Siłę fizyczną w postaci technik obrony, ataku i obezwładnienia **można wykorzystać także wobec zwierzęcia**, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu policjanta lub innej osoby³³.

Siły fizycznej w postaci technik transportowych można użyć także **prewencyjnie** w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób³⁴.

5.2. Kajdanki zakładane na ręce

Kajdanki są środkiem przymusu bezpośredniego będącym na indywidualnym wyposażeniu policjanta. Używa się je w celu częściowego unieruchomienia kończyn górnych.

Kajdanek policjant może użyć w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez policjanta poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;

³³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 12 ust 2.

³⁴ Tamże, art. 13 ust. 1.

- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 13) pokonania czynnego oporu;
- 14) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji³⁵.

Podejmując służbę funkcjonariusz powinien posiadać sprawne technicznie kajdanki, przypięte do pasa głównego w specjalnym pokrowcu. Miejsce umieszczenia pokrowca na pasie powinno warunkować szybkie i łatwe wyjęcie z niego kajdanek.

Kajdanki składają się z dwóch pierścieni, połączonych ze sobą dwoma bolcami i ogniwami oraz kluczyka. Pierścień kajdanek składa się z kabłąka nieruchomego i kabłąka ruchomego, obracającego się dookoła swojej osi.

Fot. T. Mreńca

Przystępując do założenia kajdanek należy zachować wzmożoną czujność, aby nie dopuścić do ucieczki sprawcy. Przy zakładaniu kajdanek stosuje się następujące techniki: *zakładanie kajdanek z przodu, z tyłu, w opadzie tułowia, w klęku, w pozycji leżącej, przy ścianie oraz sprowadzając osobę do parteru*. Istotną rzeczą jest zdecydowane i szybkie działanie policjanta zakładającego kajdanki.

Kajdanek można użyć także na polecenie **sądu** lub **prokuratora**³⁶.

³⁵ Tamże, art. 15 ust. 1.

³⁶ Tamże, art. 15 ust. 2.

Kajdanek można użyć także **prewencyjnie** w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób³⁷.

Kajdanki zakłada się na ręce trzymane z tyłu. W przypadku prewencyjnego użycia kajdaneek lub gdy w ocenie policjanta prawdopodobieństwo podjęcia próby ucieczki, stawiania czynnego oporu lub wystąpienia zachowania mogącego zagrażać życiu, zdrowiu lub mieniu jest nieznaczne, kajdanki można założyć **na ręce trzymane z przodu**. Kajdaneek zakładanych na nogi używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce³⁸.

Kajdaneek zakładanych na ręce policjant może również użyć **wobec nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka**³⁹.

Po założeniu kajdaneek policjant powinien:

- zabezpieczyć kajdanki kluczykiem, powodując tym samym trudności w samouwalnianiu się osoby, wobec której je zastosowano oraz w taki sposób, by zapobiec nadmiernemu ściśnięciu nadgarstka i tamowaniu obiegu krwi,
- obserwować osobę, by nie dopuścić do manipulowania przez nią ogniwami łańcucha (co mogłoby doprowadzić np. do zerwania ogniwa)⁴⁰.

³⁷ Tamże, art. 13 ust. 1.

³⁸ Tamże, art. 15 ust 6, 7.

³⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, art. 16a.

⁴⁰ *Podręcznik słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, red. T. Składaneek, G. Szot, Słupsk 2014, s. 356.

5.3. Pałka służbowa wielofunkcyjna typu „tonfa”

Pałki służbowej używa się do obezwładnienia osoby przez zadanie bólu fizycznego lub do zablokowania kończyn albo wykorzystuje się ją w celu obezwładnienia zwierzęcia⁴¹.

Pałki służbowej policjant może użyć lub wykorzystać ją w przypadkach:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez policjanta poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;
- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 13) pokonania czynnego oporu⁴².

Pałki służbowej policjant może również użyć **wobec nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka**⁴³.

⁴¹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 19 ust. 3.

⁴² Tamże, art. 19 ust. 1.

⁴³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, art. 16a.

Pałkę służbową **można wykorzystać także wobec zwierzęcia**, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu policjanta lub innej osoby⁴⁴.

Pałka wielofunkcyjna typu „tonfa” o symbolu PW-95 jest pałką sztywną składającą się z rękojeści, końca rękojeści, ramienia krótkiego, końca ramienia krótkiego, ramienia długiego oraz pierścienia służącego do jej osadzenia, który jest mocowany do pasa. Pałkę nosi się po stronie przeciwnej od strony, po której nosi się broń służbową, z rękojeścią skierowaną do tyłu. Dopuszcza się jednocześnie noszenie pałki po tej samej stronie, co broń służbową, z rękojeścią skierowaną do przodu⁴⁵.

Używanie lub wykorzystywanie pałki wielofunkcyjnej typu „tonfa” przez policjanta opiera się przede wszystkim na stosowaniu różnorodnych technik obezwładniających i obronnych. Do takich m.in. można zaliczyć: *obronę przed chwytami za ręce lub ubranie, obronę przed duszeniem i obchwytem głowy, odpieranie ciosów, kopnięć, obronę przed atakiem niebezpiecznymi przedmiotami*, a także stosowanie dźwigni takich jak np. *dźwignia łokciowa zewnętrzna, wewnętrzna, łokciowo-barkowa, nadgarstkowa*.

Fot. T. Mreńca

⁴⁴ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 12 ust. 2.

⁴⁵ Podręcznik dla słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego, dz. cyt., str. 360.

5.4. Ręczny miotacz substancji obezwładniających

Chemiczne środki obezwładniające dzielą się na **środki aerozolowe** oraz **środki miotane**. Do środków aerozolowych zaliczamy: ręczny miotacz gazowy (RMG-75) i ręczny miotacz pieprzu (RMP LE-10), które są na indywidualnym wyposażeniu każdego policjanta. Środek ten używa się lub wykorzystuje w celu krótkotrwałego zakłócenia orientacji przestrzennej lub obezwładnienia⁴⁶.

Ręcznego miotacza substancji obezwładniających można użyć lub wykorzystać go w następujących przypadkach:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez policjanta poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;
- 7) przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej;
- 8) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 9) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 10) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 12) pokonania biernego oporu;
- 13) pokonania czynnego oporu⁴⁷.

⁴⁶ Tamże, art. 24 ust. 2.

⁴⁷ Tamże, art. 24 ust. 1.

Ręcznego miotacza substancji obezwładniających policjant może również użyć **wobec nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka**⁴⁸.

Ręczny miotacz substancji obezwładniających **można wykorzystać wobec zwie-
rzęcia**, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu policjanta lub
innej osoby⁴⁹.

Podczas użycia **RMG-75** kierujemy wylot dyszy w pierś przeciwnika (poniżej twarzy) z odległości nie mniejszej niż 0,5 m i nie większej niż 1,5 m i naciskamy na dźwignię zaworu przez czas nie dłuższy niż 1 sekunda. Gaz (mieszanka chloroacetofenonu, freonu, eteru 2-metylowego) powoduje natychmiastowe łzawienie i podrażnienie błon śluzowych nosa i jamy ustnej. Przy każdorazowym użyciu chemicznych środków obezwładniających należy udzielić pierwszej pomocy przedlekarskiej, jeżeli zachodzi taka konieczność (np. gdy u osoby, wobec której ich użyto, wystąpią objawy, takie jak: długotrwałe łzawienie, okresowa utrata widzenia, kaszel). Pierwsza pomoc w czasie stosowania chemicznych środków obezwładniających (szczególnie tych używanych przez pododdziały zwarte Policji) polega na wyprowadzeniu osoby z terenu skażonego środkiem, przemyciu ciała czystą wodą (w szczególności oczu) lub ustawieniu osoby pod wiatr. Zaleca się również zdjęcie wierzchniej odzieży, która jest przesiąknięta chemicznym środkiem. Ponadto należy uniemożliwić przecieranie oczu oraz picie płynów po zastosowaniu środków chemicznych. Dopuszczalne jest przemycie oczu 2% roztworem sody oczyszczonej (dwie łyżeczki sody na jedną szklankę wody), jednakże decyzję o podawaniu jakichkolwiek środków powinien podjąć lekarz⁵⁰.

⁴⁸ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, art. 16a.

⁴⁹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 12 ust. 2.

⁵⁰ K. Gwizdała, *Chemiczne środki obezwładniające i naboje specjalne*, s. 8.

Fot. T. Mreńca

Używając **RMP LE-10**, należy kierować strumień preparatu w kierunku twarzy i w okolice oczu z odległości nie mniejszej niż 0,5 m i w czasie nie dłuższym niż 1 sek. Zawarty w nim środek drażniący powoduje przejściowe podrażnienie oczu, skóry i błon śluzowych, objawiające się tymczasowym osłabieniem widzenia. Wywołuje również podrażnienia górnych dróg oddechowych oraz skóry, charakteryzujące się silnym pieczeniem i zaczerwienieniem. W przypadku bezpośredniego kontaktu z substancją drażniącą miejsce podrażnione należy spłukać dużą ilością bieżącej wody, nie używać przy tym żadnych maści, olejków, kremów. Osoby podrażnione muszą mieć dostęp do świeżego powietrza. Symptomy podrażnienia powinny ustąpić po 45 min. W przypadku ich nieustąpienia należy skontaktować się z lekarzem. Szklka kontaktowe powinny być usunięte przez wykwalifikowany personel medyczny. W razie przypadkowego kontaktu z drażniącą substancją należy dokładnie umyć ręce bieżącą wodą z mydłem. Pojemnik RMP LE-10 zawiera 10% oleoresinucapsicum (olejku pieprzowego), 2 mln Scovillera Heat Units (SHU), 1,33% capsaicinoids (substancji czynnej). Pojemnik wystarcza do 15 1-sekundowych użyć. Maksymalny zasięg efektu rażenia wynosi 3-5 m⁵¹.

⁵¹ Instrukcja użytkowania RMP, umieszczona przez producenta na opakowaniu.

Fot. T. Mreńca

Rozdział 6.

Czynności policjanta po użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego

Obowiązujące przepisy szczegółowo określają czynności, obowiązki oraz prawa policjanta po użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego. I tak, w przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiło **zranienie osoby** lub wystąpiły **inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby**, policjant udziela jej niezwłocznie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe⁵².

Policjant może odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy, w przypadku gdy zachodzi jedna z następujących okoliczności:

- 1) udzielenie tej pomocy może zagrazić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu policjanta lub innej osoby;
- 2) udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez policjanta czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia;
- 3) udzielenie pomocy osobie poszkodowanej zostało zapewnione przez inne osoby lub podmioty zobowiązane do jej udzielenia⁵³.

W przypadku odstąpienia od udzielenia pierwszej pomocy lub gdy osoba poszkodowana **sprzeciwia** się udzieleniu tej pomocy, policjant zapewnia wezwanie

⁵² Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 36 ust. 1.

⁵³ Tamże, art. 36 ust. 2.

kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe⁵⁴.

Policjant **nie może** odstąpić od zapewnienia udzielenia medycznych czynności ratunkowych **kobiecie ciężarnej**, wobec której użyto środków przymusu bezpośredniego⁵⁵.

W przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiło **zranienie osoby** lub wystąpiły **inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby** albo nastąpiła jej **śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia**, policjant:

- 1) zabezpiecza miejsce zdarzenia, także przed dostępem osób postronnych;
- 2) ustala świadków zdarzenia;
- 3) powiadamia o zdarzeniu właściwego przełożonego lub osobę pełniącą służbę dyżurną⁵⁶.

Policjant **może odstąpić od zabezpieczenia miejsca zdarzenia**, także przed dostępem osób postronnych oraz **ustalenia świadków zdarzenia**, w przypadku gdy:

- a) zagrożiłoby to życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu policjanta lub innej osoby,
- b) spowodowałoby to konieczność zaniechania przez policjanta czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia. Przy czym odstąpienie od podjęcia wymienionych czynności może trwać **do czasu ustania tego zagrożenia lub tej konieczności**⁵⁷.

⁵⁴ Tamże, art. 36 ust. 3.

⁵⁵ Tamże, art. 36 ust. 4.

⁵⁶ Tamże, art. 37 ust. 1.

⁵⁷ Tamże, art. 37 ust. 2 pkt 2.

Rozdział 7.

Zakazy podmiotowe i przedmiotowe użycia lub wykorzystania wybranych środków przymusu bezpośredniego

Zakaz podmiotowy

Wobec:

1. kobiet o widocznej ciąży,
2. osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, oraz
3. osób o widocznej niepełnosprawności

policjant **może** użyć wyłącznie siły fizycznej **w postaci technik obezwładnienia**.

W przypadku, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie policjanta lub innej osoby, a użycie siły fizycznej wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat oraz osób o widocznej niepełnosprawności, jest **niewystarczające** lub **niemożliwe**, policjant **może użyć innych środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej**⁵⁸.

Zakazy przedmiotowe

Siła fizyczna – zakaz zadawania uderzeń w czasie używania lub wykorzystywania siły fizycznej, chyba że policjant działa w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie lub przeciwdziała ucieczce⁵⁹.

Pałka służbowa – zakaz stosowania pałki służbowej wobec osób:

- a. w stosunku do których użyto środków przymusu bezpośredniego w postaci:
 - kajdanek: zakładanych na ręce, zakładanych na nogi, zespolonych,

⁵⁸ Tamże, art. 9.

⁵⁹ Tamże, art. 14 ust. 2.

- kaftana bezpieczeństwa,
 - pasa obezwładniającego,
 - siatki obezwładniającej;
- b. obezwładnionych wskutek użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej – z wyjątkiem dźwigni transportowych stosowanych przy użyciu pałki służbowej.

Pałką służbową nie zadaje się uderzeń i pchnięć w głowę, szyję, brzuch i nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała, z wyjątkiem sytuacji, gdy zachodzi konieczność odparcia zamachu stwarzającego bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia policjanta lub innej osoby⁶⁰.

Ręczny miotacz substancji obezwładniających – zakaz użycia ręcznego miotacza substancji obezwładniających wobec osób, w stosunku do których użyto środków w postaci:

- kajdanek: zakładanych na ręce, zakładanych na nogi, zespolonych,
- kaftana bezpieczeństwa,
- pasa obezwładniającego,
- siatki obezwładniającej,
- przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej⁶¹.

⁶⁰ Tamże, art. 19 ust. 4.

⁶¹ Tamże, art. 24 ust. 3.

Rozdział 8.

Dokumentowanie czynności po użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego

Policjant dokumentuje w **notatce** użycie i wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego. Policjant przekazuje notatkę przełożonemu w przypadku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego – gdy skutkiem tego użycia lub wykorzystania było zranienie osoby lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia⁶².

W przypadku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, którego skutkiem było **zranienie** osoby lub wystąpienie **innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby** albo jej **śmierć**, **zranienie** albo **śmierć zwierzęcia** albo **zniszczenie mienia**, notatka zawiera:

- służbowe dane identyfikacyjne policjanta,
- określenie czasu i miejsca użycia środków przymusu bezpośredniego,
- następujące dane osoby, wobec której użyto środków przymusu bezpośredniego:
 - imię i nazwisko,
 - serię i numer dokumentu tożsamości,
 - datę urodzenia,
- określenie celu użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,
- informację o przyczynie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,
- określenie użytych lub wykorzystanych środków przymusu bezpośredniego i sposób ich użycia,

⁶² Tamże, art. 51.

- opis czynności zrealizowanych przed użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego po użyciu lub wykorzystaniu tych środków,
- opis skutków użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,
- informację o udzieleniu pierwszej pomocy i jej zakresie lub zapewnieniu wezwania kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe,
- następujące dane ustalonych świadków zdarzenia,
 - imię i nazwisko oraz serię i numer dokumentu tożsamości albo,
 - służbowe dane identyfikacyjne, jeżeli świadkiem zdarzenia był policjant,
- podpis policjanta⁶³.

Jeżeli uzyskanie danych personalnych osoby, wobec której użyto środek przymusu bezpośredniego, było niemożliwe w notatce podaje się **przyczyny ich nieumieszczenia**.

Policjant może ograniczyć dokumentowanie do zapisu w notatniku służbowym, w przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środka przymusu bezpośredniego nie doszło do:

- zranienia osoby,
- innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierci,
- zranienia albo śmierci zwierzęcia,
- zniszczenia mienia.

W przypadku, gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego nie nastąpiły ww. skutki, a zachodzi konieczności sporządzenia notatki, to powinna ona zawierać:

- służbowe dane identyfikacyjne policjanta,
- określenie czasu i miejsca użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,

⁶³ Tamże, art. 54 ust 1, 2.

- następujące dane osoby, wobec której użyto środków przymusu bezpośredniego:
 - imię i nazwisko,
 - serię i numer dokumentu tożsamości,
 - datę urodzenia,
- określenie celu użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,
- informację o przyczynie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego,
- określenie użytych lub wykorzystanych środków przymusu bezpośredniego i sposób ich użycia,
- podpis policjanta⁶⁴.

Ponadto, zgodnie z Wytycznymi nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych, policjant w notatniku służbowym jest zobowiązany dokumentować m. in. **czynności związane z użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego.**

⁶⁴ Tamże, art. 54 ust. 3.

Rozdział 9.

Przykładowe wzory dokumentacji sporządzanej po skutkowym użyciu środków przymusu bezpośredniego

Przykładowe udokumentowanie w notatniku służbowym zdarzenia ze skutkowego użycia środka przymusu bezpośredniego.

Data i godz.	<i>Służba patrolowa na dzień 1.01.2018 r. w godz. 14.00-22.00 na terenie Komisariatu Policji w Katowicach.</i>
14.00	<i>Odprawa do służby.</i>
	<i>Skład patrolu pieszego:</i>
	<i>st. post. Jan Nowicki – dowódca patrolu, krypt. WP 33-323</i>
	<i>post. Karol Nogaj</i>
	<i>Rejon służbowy:</i>
	<i>ul. Korfanego, ul. Kołłątaja, ul. 3-Maja, pl. Wolności.</i>
	<i>Przerwa w służbie:</i>
	<i>w godz. 17.00-17.25, miejsce zgodnie z cedułą</i>
	<i>Zadania doraźne zgodnie z cedułą (lub załącznikiem do notatnika).</i>
	<i>Odprawę przeprowadził asp. szt. Robert Maj.</i>
14.30	<i>Realizacja zadań służbowych w wyznaczonym rejonie.</i>
IWP	<i>Interwencja własna przy ul. Korfantego 23 w Katowicach.</i>
	<i>Sprawca wykroczenia – niszczenie znaku drogowego.</i>
L	<i>Dane sprawcy:</i>
	<i>Eugeniusz Kubkowski, s. Jakuba, Marii z d. Kos</i>
	<i>ur. 23.05.1979 r. w Katowicach</i>
	<i>zam.: 55-234 Katowice, ul. Konopnickiej 23/33</i>
	<i>dowód osobisty: ARD 738290 wyd. przez Prezydenta m. Katowice</i>
	<i>Ww. poprzez wyginanie za pomocą obu rąk próbował złamać znak drogowy. Po przedstawieniu się i podaniu podstawy faktycznej</i>
	<i>wezwałem ww. mężczyznę do zaprzestania niszczenia znaku.</i>

ŚPB	Następnie po bezskutecznym wezwaniu i uprzedzeniu o użyciu ŚPB,
	w stosunku do ww. sprawcy użyłem siły fizycznej w postaci
	chwytu obezwładniającego – dźwignię łokciowo-barkową na rękę lewą.
	W wyniku zastosowania dźwigni, pochylając się do przodu, sprawca
	uderzył czołem w stojącą obok barierkę obcierając sobie naskórek.
	Rana została zabezpieczona opatrunkiem osobistym. E. Kubkowski
	odmówił skorzystania z kwalifikowanej pierwszej pomocy tłumacząc,
	że nic mu nie jest. O powyższym zdarzeniu poinformowałem
	dyżurnego jednostki. Za jego pośrednictwem E. Kubkowskiego
	oraz dowód osobisty sprawdziłem w bazie informatycznej.
ZMZ	Nie figuruje jako osoba poszukiwana. Dokument nieutracony.
	Zabezpieczyłem miejsce zdarzenia oraz ustaliłem świadka:
L	Janina Gołąb, c. Erwina i Leokadii z d. Morwa
	ur. 12.05.1969 r. w Katowicach
	zam. 55-234 Katowice, ul. 3 Maja 45/112
	dowód osobisty: ADG 555666 wyd. przez Prezydenta m. Katowice
UP	Sprawcę wykroczenia pouczone o prawie złożenia zażalenia do
	miejscowo właściwego prokuratora na sposób przeprowadzonych
NCW	czynności i poinformowano, że za powyższe wykroczenie zostanie
	sporządzony wniosek o ukaranie. Dyżurnego poinformowano
	o sposobie zakończenia interwencji.

st. post. Jan Jankowski
policjant Ognia Patrolowo-Interwencyjnego
KP w Katowicach

Katowice, 15 maja 2018 r.

NOTATKA

W dniu 15 maja 2016 r. w godz. 14.00–22.00 wraz z post. Krzysztofem Kowalskim pełniłem służbę w patrolu pieszym na terenie KP w Katowicach w rejonie ul. Mickiewicza, Korfantego oraz Konopnickiej.

O godz. 17.30 na ul. Mickiewicza 1 przy sklepie „Krówka” zauważyłem mężczyznę siedzącego na ławce, spożywającego napój alkoholowy w postaci piwa w półlitrowej butelce marki „Tytan”. Po uprzednim poinformowaniu dyżurnego KP w Katowicach o podjęciu interwencji przystąpiłem do czynności legitymowania. Po przedstawieniu się i podaniu podstawy prawnej oraz faktycznej poprosiłem n.n. mężczyznę o okazanie dowodu tożsamości. Mężczyzna stwierdził, iż nie posiada przy sobie żadnego dokumentu tożsamości, odmawiając równocześnie podania swoich danych personalnych. Ze względu na powyższe, uprzedziłem legitymowanego o treści art. 65 k.w. oraz o konsekwencjach wynikających z art. 45 k.p.w. Mężczyzna w dalszym ciągu odmawiał podania swoich danych personalnych oświadczając, cyt. „żyjemy w wolnym kraju i doskonale wiem, jakie są moje prawa”. Następnie zaczął się oddalać. W tej sytuacji wezwałem go do zaprzestania oddalania się z miejsca zdarzenia, uprzedzając jednocześnie, że w przypadku niepodporządkowania się poleceniom zostaną użyte środki przymusu bezpośredniego. W związku z tym, że mężczyzna nie zareagował na moje wezwania, zastosowałem wobec niego chwyt obezwładniający na rękę lewą. W wyniku próby uwolnienia ręki przez mężczyznę z zastosowanego uchwytu poprzez jej odciągnięcie do siebie, nastąpiło zerwanie bransolety zegarka marki „Sikor” nr 444, należącego do sprawcy wykroczenia. Niezwłocznie o powyższym

zdarzeniu poinformowałem dyżurnego KP w Katowicach oraz poprosiłem o przewiezenie mężczyzny pojazdem służbowym do jednostki w celu przeprowadzenia dalszych czynności służbowych. W tym czasie post. Krzysztof Kowalski zabezpieczył miejsce zdarzenia, nie dopuszczając do niego osób postronnych oraz ustalił świadka zdarzenia, którym okazała się ekspedientka sklepu „Krówka”, pani:

Antonina Majkowska,

dowód osobisty: ARG 665566

Po doprowadzeniu do komisariatu, w wyniku przeprowadzonych czynności ustaliłem, że sprawcą wykroczenia jest:

Stefan Kobrak

dowód osobisty: ARK 328175,

ur. 21 lutego 1971 r.

Notatkę sporządziłem w celu dalszego wykorzystania służbowego.

Jan Jankowski

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2025, poz. 636).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. 2025, poz. 555 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2024, poz. 485).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2025, poz. 46 z późn. zm.).
- Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z dnia 9 czerwca 2022 r. (Dz.U. z 2024, poz. 978 z późn. zm.).
- Zarządzenie nr Z-34 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 października 2017 r. w sprawie norm wyposażenia jednostek i komórek organizacyjnych Policji oraz policjantów w niezbędne uzbrojenie oraz sprzęt techniczno-bojowy.
- Decyzja nr 48 Komendanta Głównego Policji w sprawie ustalenia wzorów i typów uzbrojenia Policji z dnia 8 lutego 2022 r. (Dz.Urz.KGP z 2022, poz. 71 z późn. zm.);
- Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2017 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywani notatników służbowych.
- Dyduch L., *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, Legionowo 2014.
- Dyduch L., *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, Legionowo 2016.
- *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. W. Bojarskiego, LexisNexis, Warszawa 2011.
- *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2006, t. I.
- *Leksykon policyjny*, pod red. W. Pływaczewskiego, G. Kędzierskiej, WSPoL, Szczecin 2001.

- *Czynny i bierny opór*, Biuletyn Prawny 2001, nr 10, Biuro Prawne Komendy Głównej Policji.
- Goettel M., *Uprawnienia policjanta-stosowanie środków przymusu bezpośredniego*, WSPol Szcztytno 1996.
- Bojarski M., Giezek J., Sienkiewicz Z., *Prawo karne – część ogólna i szczególna*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Sawaściuk E., *Autoagresja*, Niebieska Linia 2003, nr 2.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska SA, wyd. 5, Warszawa 2010.
- Zaborowski J., *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 1977.
- Chmielewski P., Szatan M., *Chwyty transportowe*, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2004.
- Olszówka A., Głowacki B., Skucha M., *Techniki obrony przed atakiem pałką*, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2003.
- Olszówka A., Głowacki B., Skucha M., *Techniki obrony przed atakiem nożem*, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2003.
- Chmielewski P., Sikora J., Szatan M., *Ciosy i kopnięcia w samoobronie*, Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2002.
- *Podręcznik słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, red. Składanek T., Szot G., wyd. IV popr., Szkoła Policji w Słupsku, Słupsk 2014.
- Gwizdała K., *Chemiczne środki obezwładniające i naboje specjalne*, Słupsk 1994.
- Instrukcja użytkowania RMP.
- *Użycie broni palnej jako środka przymusu bezpośredniego. Aspekty prawne.*, red. R. Netczuk, Wyd. UŚ, Katowice 2015.

Zakład Wyszkożenia Specjalnego

kom. Arkadiusz Arseniuk
asp. szt. Krzysztof Głowacki

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

